

El Paso i Ciudad Juárez, dues ciutats, dues cares del símbol d'una mateixa guerra intermitent.

El Paso, d'agent antidroga a criminal

La guerra de les drogues s'ha tornat tan intensa que la ratlla que separa la criminalitat i el compliment de la llei és difusa. Salvador Martínez, un agent infiltrat que treballava a la frontera mexicana, va acabar a la presó després d'haver anat massa lluny.

Salvador Martínez va començar la seva carrera amb 150 grams d'heroïna. Es va trobar amb el traficant a la ciutat texana d'El Paso a l'hora de dinar en una cafeteria d'amplis finestrals. Martínez va pensar que tants testimonis facilitarien la transacció. Tots dos van prendre té gelat segons el que recorda. Martínez volia heroïna, *la negra*, tal com la coneixen els mexicans.

sa d'esports on hi havia l'heroïna. Martínez va treure una bufanda vermella de la butxaca i es va eixugar la suor del front. Aquell era el senyal. De cop les portes es van obrir i homes armats van irrompre en el bar cridant "No us mogueu! DEA! No us mogueu!". Les manilles grinyolaven. Martínez es va tirar a terra.

Va ser la seva primera missió d'incògnit per a la DEA, la Drug Enforcement Administration, la policia antidroga dels Estats Units. El cor li batejava molt de pressa i va veure que aquella era la seva nova vida. Era un agent infiltrat. Era una gran notícia.

Una ofensiva a gran escala. Al cap de 18 anys, Salvador Martínez és a dalt d'un turó d'El Paso. Té 50 anys i la panxa ben rodona, però encara es pot endevinar la força que un dia tingué.

Martínez ha volat a la seva antiga casa i ha pujat al turó per fer una mirada al seu passat. El Paso s'estén als seus peus mentre que, una mica més al sud, la tanca de la frontera separa la ciutat, que a la part mexicana es diu Ciudad Juárez. La ciutat s'ha convertit en el símbol d'una guerra intermitent. "Fins on podeu veure era el meu territori", diu Martínez.

El 1973, quan Martínez era un nen que jugava pels carrers d'El Paso, Richard Nixon, llavors president dels Estats Units, va dir això en una conferència de premsa: "L'enemic públic numero 1 dels Estats Units són les drogues. Per a lluitar contra aquest enemic i vèncer-lo, cal llançar una nova ofensiva a gran escala". Nixon va fundar la DEA i, entre més coses, li va encarregar d'interceptar drogues a la frontera mexicana. En aquell temps Ciudad Juárez era un poble tranquil a l'altre costat del riu. Quan era jove, Martínez hi solia anar a prendre una

cervesa amb suc de llima o a ballar a les discoteques.

El pare era conductor d'autobús i la seva família era pobra, però Sal va anar a la universitat. Tenia una idea de com volia que fos la seva vida i per això necessitava la carrera de criminologia, diu ell. "Volia ser un agent secret com els de *Miami Vice*", afirma. Els personatges del drama televisiu dels vuitanta de vegades s'aventuraven en activitats il·legals, però al final de cada episodi tornaven a la legalitat.

En la seva entrevista amb la DEA, Martínez va dir que volia servir els Estats Units. Volia fer el bé, però aviat es va adonar que això no era compatible amb la manera de fer de la policia antidroga. Martínez es va trobar en un grup l'ambient del qual li feia pensar en el d'un equip de futbol americà. La seva paraula preferida era *fuck*. A Martínez li semblava que, en comptes de fer el bé, la DEA volia destruir el mal. Allà ell era el nou, així que es va acostumar a mastegar tabac i a dir "you fucking fuck". Va deixar-se créixer els rissos negres i portava botes de punta i camises de seda. A l'acadèmia de policia es va foradar l'orella i hi portava un crucifix daurat. No tenia ni idea que alguna acabaria posant-lo a l'altre costat del front.

La guerra dels Estats Units es fa personal. Els instructors li van donar una placa de policia, la pistola Glock i una pistola automàtica. Van crear un agent que es movia, vestia i parlava com un traficant de drogues. Per a algunes missions feia el paper de delinqüent, però en d'altres era un agent de policia que interrogava sospitosos, patrullava o escorcollava cases. Martínez havia de ser l'arma definitiva de la batalla contra el crim organitzat i, durant algun temps, va fer l'efecte que el pla funcionava.

Va començar una vida plena d'armes, diners, adrenalina, cotxes veloços, whisky escocès amb gel i arrestos. Una cosa semblant a El Paso Vice.

En realitat, però, Martínez estava espantat, afirma ara. Tenia por quan irrompia en cases, feia servir identitats falses i coneixia traficants de droga. Tot i això, la por no és un sentiment nord-americà i la seva feina era dedicar-se a la pàtria. "Per Déu i el país",

—On són els diners? —va preguntar el traficant.

—A la cantonada —va dir Martínez.

Havia après a parlar de manera poc precisa, sense desvelar on havia amagat els diners o donar informació concreta sobre les quantitats o les persones en qüestió.

—Farem l'entrega al bar Tiffany —va dir el traficant.

Al bar Martínez portava un sac de roba amb 15.000 dòlars i una pistola Glock de 9 mil·límetres amb 17 bales a la trinxera que el traficant veia com li relluïen a través de la samarreta.

El traficant va assenyalar una bos-

Les persones que sovint interrogava era fàcil de 'donar-los la volta' i converti-les en informants

diu ell. Així que es va convertir en un altre home.

Poc abans que Martínez sortís de l'acadèmia de policia l'any 1989, el llavors president George H.W. Bush, mentre sostenia un paquet de *crack* durant un discurs, va dir: "Sembla tan innocent com els caramels, però està convertint en camps de batalla les nostres ciutats, i assassinant els nostres fills". Martínez no volia que matessin cap dels seus possibles futurs fills i així va convertir la guerra dels Estats Units en la seva guerra personal.

Al turó d'El Paso, Martínez entra en un cotxe que havia llogat a l'aeroport. En aquest viatge per la seva vida no es queda gaire temps al mateix lloc. Més tard aparca davant d'una casa d'una sola planta en un barri tranquil. "Una vegada vaig portar 200 quilograms de cocaïna en petits paquets des de l'àtic fins en aquell garatge d'allà", diu Martínez. La investigació va començar quan Martínez va detenir un petit traficant. "Escolta, *hombre*, estàs fotut", va dir a l'individu dins la cel·la. "Estaràs molt de temps tancat. Però, com que sóc un bon cristià, et donaré una altra oportunitat. Ara treballes per a nosaltres".

Les persones a qui interrogava sovint ploraven. En realitat, era fàcil "donar-los la volta" i convertir-les en informants. Ell es pensava que ho aconseguia gràcies al seu caràcter afable.

L'informant va organitzar una trobada amb un traficant intermediari que necessitava un magatzem que Martínez havia llogat. Va donar la mà al traficant com ho fan la gent de la frontera, picant de mans i tocant lleugerament la mà dreta de l'altre amb la mà esquerra. L'encaixada podia significar la diferència entre la vida i la mort, explica Martínez.

Va anar amb l'intermediari a diverses

cases a recollir cocaïna, diu Martínez. Apilaven el producte en bidons de plàstic, anaven a Walmart i compraven silicona per precintat-los perquè els gossos de la policia no poguessin ensumar-ne el contingut.

Superats pels càrtels. Els càrtels són com empreses logístiques altament especialitzades, explica Martínez. Ningú no obria els paquets d'una ganiveta-da i en comprovava la qualitat llepant-ne la fulla com fan els actors en les pel·lícules; això només només serviria per a insensibilitzar-los la llengua.

Els líders de la indústria de la droga es mouen discretament. Els caps del càrtel són com fantasmes. Tothom els té por, però gairebé ningú no els ha vist. Un dels senyors de la droga més poderosos del món, El Chapo Guzmán, dirigent del càrtel de Sinaloa, es va atrevir a mostrar-se en públic per última volta fa set anys, segons testimonis oculars. Va entrar en un restaurant de Nuevo Laredo amb 15 guardaespalles, va bloquejar la porta des de dins, va requisar els 30 telèfons mòbils dels altres clients i va dir: "Hola, encantat de conèixer-los. Com estan? Sóc en Joaquín Guzmán Loera. És un plaer". Va menjar-se un bistec, unes gambes, va pagar el menjar dels altres clients i va desaparèixer.

Martínez va aprendre que passar drogues és similar a la boxa. El problema era que els càrtels lluiten en una categoria de pes molt més superior que la dels nord-americans. Tenen més diners, poder, experiència i cap mena de regla.

—Has de conèixer en Psycho —diu Martínez—, hem passat pel mateix junts.

El nom real de Psycho és David Córdoba i era el company de Martínez en la DEA. Els seus amics li deien Psycho perquè, segons diuen, un dia va anar a demanar una cervesa al bar Tiffany muntant un cavall. La DEA el va acomiadar perquè, borbato, va destrossar el seu cotxe mentre estava de servei. Martínez es troba amb ell en un bar situat a 50 metres de la tanca de la frontera. Psycho ara treballa com a guarda de seguretat per a homes de negocis que volen viatjar a Mèxic. Avui comença la tarda amb unes quantes cerveses.

Salvador Martínez, de 50 anys, va ser agent de

la DEA durant els anys noranta. Diu que va ingressar-hi per lluitar pel seu país i fer el bé.

Martínez i Psycho s'abracen fort durant una bona estona. "Vinga, anem a Juárez", diu Psycho. "Aconseguiré un cotxe blindat i correrem a tota virolla pels carrers com fèiem abans". Martínez mira a la dreta cap a Psycho i després diu que no.

Sempre va tenir por de la seva feina a Juárez i recorda el dia en què el seu cap els va trucar a ell i a Psycho a l'oficina i els va dir: "Nois, hi ha un foc a l'altra banda del riu i l'hem d'apagar".

El 1995, l'any en què Martínez va anar a Juárez per primera vegada com a agent, el llavors president dels Estats Units, Bill Clinton, va dir que el país havia de fer més per impedir que les drogues hi entressin. Martínez hi estava d'acord.

Doblegant la llei. En una de les primeres missions que va dur a terme amb la policia mexicana, va presenciar com un comandant detenia un traficant. La policia va portar el presoner a una casa dels afores. L'agent el va arrossegar cap al lavabo, li va posar el cap dins del vàter i va descarregar la cisterna tres voltes, diu Martínez. El presoner continuava sense parlar. L'agent li va posar una bossa de plàstic al cap. "Qui t'ha pagat? Qui t'ha pagat, *cabrón?*", va exigir. Aleshores va dir a Martínez: "Què, ja n'has vist prou?".

Quan va pujar al cotxe per marxar, Martínez va veure pel retrovisor un agent de la policia mexicana que treia una barra metàl·lica del seu maleter. Martínez ja havia vist una barra d'aquelles; era un bastó elèctric per al bestiar.

Just al moment que va mirar pel retrovisor va començar a pensar en què havia passat amb el seu objectiu de fer el bé. Cada dia es deia a si mateix que guanyava batalles i que el país podia estar orgullós d'ell. Però quan es guanyaria definitivament la guerra?

Quan va arribar a casa, va fer un petó a la seva dona Susie, que era mestra i va dir: "Hola, amor meu, he tingut un bon dia, no m'ha passat res d'interessant avui".

Va pensar que havia de traçar una línia entre la feina i la vida privada, entre el Martínez policia i el Martínez humà. Però l'energia criminal que combatia cada dia era present als seus pensaments.

A Bruno, el cosí de Martínez, enterrat ací, el van assassinar a El Paso el 1995. Martínez va ser declarat culpable per haver estat implicat en la mort de l'assassí. Ara fa de fiador judicial.

Tot va començar escorcollant cases sense una ordre judicial. Si hi trobava droga, l'anava a buscar després. Va tenir un mexicà que sabia que treballava com a intermediari d'un càrtel. No en tenia proves, simplement ho sabia. Al cap de tres setmanes de judici, el tribunal va haver de deixar l'home en llibertat. Així que Martínez va dir al comandant mexicà quin aspecte tenia i quan se l'alliberaria. Després que l'home creués la frontera cap a la part mexicana, un minibus negre es va parar al seu costat i se'l va emportar.

"Molt bé", diu Martínez respirant a fons. De moment ha rigut molt durant el viatge pels seus records. El següent capítol, però, l'explica sense aixecar el cap i descriu operacions que no van ser registrades als arxius.

"Molta gent desapareix a Mèxic", diu ell. "Se'ls enterra on ningú no els trobarà mai. A alguns se'ls mengen els tigres i a uns altres, els taurons. També n'hi ha que acaben dins de grans tancs d'àcid". Fa una pausa llarga entre les tres frases.

"No aconseguíem atrapar a tots els dolents. En aquests casos donàvem els seus noms als mexicans i els dèiem: 'Feu el que calgui'. Els mexicans els feien desaparèixer".

Martínez seu dins del seu cotxe, aga-

fant el volant fermament amb les dues mans. Sembla espantat pels records de la seva pròpia vida. "Vinga, anem al cementiri" diu.

La guerra de la droga ja és personal. El seu cosí Bruno és en aquest cementiri. Tenia 27 anys quan li van disparar i el van matar, el dia de l'aniversari de casat de Martínez. Dues bales li van travessar el tors quan creuava un pàrquing d'un centre comercial. Aquella mateixa nit la policia va atrapar el qui havia disparat, un noi de 13 anys de Juárez que no va dir per què ho havia fet.

"Si us plau, Sal, vés a buscar-lo", li va dir un cosí en l'enterrament. Martínez va visitar la mare de l'assassí a les barriades de Juárez per descobrir per què havia disparat, però ella no va dir res.

Tres anys després de la mort de Bruno, el telèfon va sonar al despatx de Martínez. Ell estava amb un informant, un agent de policia de Mèxic, Jaime Jáñez, que li venia informació sobre els càrtels. Era Susie, que deia que l'assassí havia sortit en llibertat i havia tornat a Juárez.

Martínez va penjar el telèfon i no va dir res. Jáñez va dir que coneixia alguna gent a Juárez que li devia un

favor. Martínez i Jáñez es van trobar uns quants cops més i Martínez li va pagar un total de 10.000 dòlars de la DEA que, en teoria, eren per a informació. Un dia Jáñez va preguntar si Martínez volia que matés el noi, i ell va dir que sí.

Al cap d'unes setmanes, Martínez estava assegut amb dos agents de l'FBI durant una sessió de formació. Va pensar que aquells homes li dirien alguna cosa sobre la cooperació entre la DEA i l'FBI. En lloc d'això, li van llegir els seus drets.

Li van preguntar si volia explicar la seva història. Ell va contestar que volia parlar amb el seu advocat.

No sap per què Jáñez el va delatar. Potser perquè era un ciutadà que sempre complia la llei o potser perquè l'FBI li havia pagat molt bé la informació. Jáñez portava un micròfon durant les seves trobades i l'FBI les tenia gravades amb àudio i vídeo. Martínez es va declarar culpable i el tribunal el va condemnar a 87 mesos de presó per intent d'assassinat.

Martínez s'havia convertit en un agent de policia destinat a atrapar mala gent, però al final tot es va reduir a un criminal que en perseguia un altre, i l'única diferència entre ells era que un tenia cocaïna a la butxaca i l'altre una placa de policia.

"La legalització no sembla correcta". A la presó Martínez va aprendre que hi havia una classe de presoners que corrien més perill que els pederastes: els agents de policia.

Martínez no va dir a ningú qui era o que havia treballat per a la DEA. Si algú li preguntava per què era allà, ell contestava que per blanqueig de diners. Si algú li preguntava per la seva professió, contestava que era professor. Si algú li preguntava alguna cosa més, li deia: "Ja has fet les teves dues preguntes del mes".

No va tenir ni un sol amic durant els set mesos a la presó. Estava sol amb ell mateix i els seus pensaments. Es preguntava si la gent seria més feliç si la policia antidroga dels Estats Units deixés de buscar contrabandistes amb els helicòpters Black Hawk. I si, cas que les drogues fossin legals i acceptades, no hi hauria més càrtels i policia antidroga i seria possible anar a beure

tequila a Juárez de nit. Llavors no hauria dit al comandant mexicà que fes desaparèixer cap criminal. I no hauria conegut Jaime Jáñez, potser Bruno estaria viu, Martínez seria lliure i podria abraçar la seva dona.

– La legalització no sembla correcta –diu avui–. Hem de protegir els Estats Units de les drogues.

El 2006, quan Martínez s'estava entre reixes, el llavors president mexicà Felipe Calderón va dir: "Sé que restaurar la seguretat no serà fàcil i costarà molts diners i, per desgràcia, vides humanes. Però estigueu segurs que seré a primera línia en aquesta batalla". Martínez ho va llegir al diari i va pensar que era una bona idea. En cooperació amb els Estats Units, Calderón va desplegar soldats del seu propi país per lluitar contra els traficants de droga. D'aleshores ençà, els càrtels i l'exèrcit s'han estat barallant amb granades propulsades per coets a Ciudad Juárez.

A la presó, Martínez hi va desenvolupar la seva pròpia opinió sobre les seves accions. Avui diu que ell era innocent. El que va fer no estava bé però tampoc malament, afirma. Ell simplement aplicava els mètodes que havia après.

El dia de la Independència, Martínez va posar el cap sobre el formigó per poder mirar enfora a través de la ranura de sota una finestra. Va veure focs artificials de lluny i una bandera dels Estats Units onejant a la torre de vigilància de la presó. Martínez sovint explica escenes com aquestes, que les hauria pogut pensar un guionista. Si pogués fer una pel·lícula de la seva vida, hi hauria molts violins.

Sense solucions per a una batalla gairebé perduda. Martínez agafa un avió a El Paso per tornar a San Antonio, on condueix mitja hora més per arribar a casa seva, una casa petita amb un gronxador i un pacaner a la part de davant. Mentre estava a la presó, Martínez va trobar l'home que s'havia perdut durant els seus anys en la policia, un home bo que abraça el seu fill i truca a la seva dona 11 voltes al dia. Ha posat tota la paperassa que documenta el seu passat en una caixa. Hi ha fotos seves davant de paquets de cocaïna, certificats de la DEA per assoliments concrets i articles de diari

que descriuen els seus grans èxits. Martínez ha tancat la caixa i l'ha posada a dalt de tot d'un prestatge.

El seu agent de la condicional va suggerir que treballés rentant cotxes, però Martínez va resar per trobar el camí correcte i va convertir-se en fiador judicial i caçarecompenses. Paga la fiança de persones que estan esperant ser jutjades i en treu una retribució; si el dia del judici no apareixen, els busca i els porta davant del jutge. Aquesta feina només es dona als Estats Units, on les persones tenen el dret de sortir en llibertat pagant una fiança mentre esperen el judici.

La primavera del 2012, quan Martínez tornava a ser un home lliure, uns quants caps d'estat llatinoamericans van suggerir de legalitzar les drogues. El president dels Estats Units, Barack Obama, va respondre: "No crec que la legalització de les drogues sigui la solució". Martínez no en va sentir a parlar. Ja no llegeix les notícies. La DEA ara té un pressupost d'uns tres mil milions de dòlars i 10.000 treba-

Martínez diu que la guerra contra la droga està fracassant i no sap com es pot guanyar

lladors. En els últims sis anys, prop de 60.000 persones han mort en la guerra mexicana per la droga.

Sota la nit de Texas, Martínez diu que ja no està enfadat. Sap que la guerra contra les drogues està fracassant, però no sap com es pot guanyar. Entén per què el va acomiadar la DEA. Creu que l'assassí de Bruno rebrà el seu càstig. Jaime Jáñez, l'home que el va traïr, és mort. Li van disparar amb una arma automàtica. Mai no es va saber qui ho va fer, diu Martínez.

Takis Würger
© Der Spiegel

Traducció de Laura Carreras

Edicions del País Valencià S.A.

ELTEMPS

Necessita comercial de publicitat

Envieu currículum a

publicitat@eltemps.net

adjunteu-hi fotografia